GROENBLADGROENBLAD

Gezamenlijk periodiek van IVN en KNNV regio Leiden

oktober 2026

Natuurvereniging KNNV

ivn

IVN, Instituut voor natuureducatie & duurzaamheid, is een vereniging van vrijwilligers en beroepskrachten die streeft naar meer natuur en een betere kwaliteit van het milieu. Verspreid over Nederland heeft IVN rond de 160 plaatselijke afdelingen. Circa 30.000 leden en donateurs zetten zich actief in voor de natuur en het milieu door middel van allerlei voorlichtende en educatieve activiteiten voor jong en oud, zoals excursies, cursussen, tentoonstellingen en lezingen.

IVN op Internet:
www.ivn.nl/leidseregio
Kopij via e-mail:
hanstermors@xs4all.nl

Mutaties IVN
Adreswijziging of opzegging aan
Astrid Veerman,
T 06-83.38.65.23
ivnleiden@hotmail.com,
IBAN-nr. NL88 TRIO 0197 9101 73.

Vertrouwenscontactpersoon: Dorine en Jan Hendrik, Vertrouwenscontactpersoon.IVNLeidseRegio@proton.me

Bestuur IVN-afdeling regio Leiden

Bestuur:
ivnleiden@hotmail.com

Ant Brandenburg
(Voorzitter)
T 06-27.85.66.03

Wim van der Ham
(*Vicevoorzitter*)
wvanderham@ziggo.nl

Astrid Veerman
(Secretaris)
Tel: 06-83.38.65.23

Nico Stoffels
(Penningmeester)
T 06-29.57.57.84
penningmeester.ivn.leiden@gmail.com

Douwe Sikkema
sikkema.ivn@outlook.com

Erica Kerkvliet

Ondersteuning bestuur:
Website en ledenadministratie
Ria Fijn van Draat
T 071-52.10.887
ivnleiden.website@hotmail.com

Redactie Nieuwsbrief IVN Leidse regio
Hanneke Mesters
ivnnieuwsbrief@gmail.com

Redactie Bladgroen
Hans ter Mors
T 071-36.17.521
hanstermors@xs4all.nl

Peter van den Berg
T 06-18.21.03.79

PR en Communicatie
Ant Brandenburg
T 06-27.85.66.03
ant.ivnleiden@gmail.com

Actieve Natuurtochten (WANT)
Sonja Meijer
T 06-37.00.50.24
want.ivnleiden@gmail.com

Agrarisch Natuurbeheer
Johan Kieft
T 071-88.77.694
jjkieft@ziggo.nl

Beleef de Natuur
Dorine Meijer
ivnbeleefdenatuur@gmail.com

Cronesteyn
Sjoerd Luiten
T 06-11.88.89.34
sjoerdluiten@hotmail.com

Duincursusgroep
Wim van der Ham
T 06-20.02.53.37
ivnduin@gmail.com

Excursies op verzoek
Sietske van der Horst
excursieopverzoek.ivnleiden@gmail.com

Historische Begraafplaats Groenesteeg
Carolina Jost
at.groenesteeg@gmail.com

Landgoederen
Edward Sodderland
T 06-25.18.10.95
ew.sodderland@casema.nl

Leiderdorp
Wouter Gerstel
T 071-58.96.392
woutergerstel@gmail.com

Lentevreugd
Jennie van Rhijn
T 06-37.42.08.38
lentevreugd.ivnleiden@gmail.com

Merenwijk
Ant Brandenburg
T 06-27.85.66.03
ivn.merenwijk@gmail.com

Natuur in Dynamiek
Rudi van Venetië
T 06-10.40.15.04
rudi.vanvenetie@gmail.com

Onder water in Leiden
(KNNV en IVN)
Aaf Verkade
T 06-50.29.85.72
aaf@stadsgrachten.nl

Ontdek Natuur met Citizen Science
(IVN, KNNV en Naturalis)
Maddy van Holland
T 071-54.22.282
maddyvanholland@ziggo.nl

Op je Gezondheid
Bep van Houten
T 06-29.05.27.59
bepvanhouten@xs4all.nl

Strand (ook cursus)
Maya de Veer
T 06-42.81.56.78
ivnstrand@outlook.com

Tuinen Natuurlijk! cursus
Jolanda de Vries
T 06-23.12.93.44
tuinennatuurlijk.ivnleiden@gmail.com

Vogels (ook cursus)
Caroline Grimbergen
ivnvogels@gmail.com

Zomeravondwandelingen Duin
Herman Doornebal
T 0252-37.51.60
h.doornebal@ziggo.nl

Sluitingsdatum Bladgroen 27'1: 24 december 2026
Sluitingsdatum Bladgroen 27'2: 1 mei 2027
Sluitingsdatum Bladgroen 27'3: 1 oktober 2027

Inhoud

01 Voorpagina Bosuil: zie ook hieronder
02 Colofon IVN
03 Inhoud
03 Van de voorzitters
04 Programma werkgroepen KNNV
08 Hybride basiscursus Flora 2026
10 Interview met Ton Lommers
12 Brakel aan de Hoge Mors
13 Vogels van de Friese Waddenkust
14 Duincursuswerkgroep IVN bezoekt Hoekse duinen
15 Verslagen excursies Vogelwerkgroep KNNV
15 Ganzenhoek
16 Goeree-Overflakkee
19 Schouwen Duiveland
20 Westhoek en omstreken
22 Mutaties ledenadministratie KNNV
23 Colofon KNNV

Verantwoording foto's: uit eigen archief, tenzij anders vermeld

Bij het voorblad

Een Bosuil aantreffen is altijd een bijzondere ervaring. Het dier is misschien wel het gemakkelijkst waar te nemen in de late avond, als de schemer is overgegaan in het nachtduister (voor zover we dat hier nog kennen). Vooral in het zeer vroege voorjaar laat de vogel zich geregeld horen, maar ook in de herfst en winter. In natuurgebieden - en zelfs in grotere en niet al te druk bezochte, enigszins besloten parken met oude loofbomen in bewoond gebied - kan hun geluid in de nacht plotseling te horen zijn. De langgerekte, ietwat hortende en bibberende roep wordt nogal eens gebruikt in donkere bosscènes van spannende films. Maar een Bosuil te zien krijgen vergt wat meer geluk, ondanks de feiten dat het dier behoorlijke groot is (lengte ca. 40 cm) en eigenlijk heel goed zichtbaar op zonovergoten plekken weet te genieten.
Het staatsieportret in het ochtendzonnetje op het voorblad kon onlangs genomen worden in Meijendel, het duin-waterwingebied tussen Scheveningen en Wassenaar. Daar is de soort sinds de jaren zeventig geleidelijk op ongeveer tien plekken gesignaleerd (in de jaren negentig zelfs nog meer). Maar ook in De Horsten en zelfs op enkele plaatsen in Voorschoten is de Bosuil (nog) te vinden.
Laten we proberen dat op z'n minst zo te houden.

Jan Westgeest

Van de voorzitters

Van de voorzitter KNNV

Het 125-jarig jubileum van KNNV landelijk vordert al weer flink. Eigenlijk merk je er niet eens zo heel veel van. Het onze komt eraan en de Leidse jubileumcommissie is voor het eerst bijeen geweest. Er komt in ieder geval een leuke buitendag met excursies, lezingen en gezamenlijk eten en drinken in Cronesteyn. Zet zaterdag 4 september alvast maar in je agenda. Dan hebben we een grote tent op een speciaal voor ons gereserveerd veldje van de camping. Later horen jullie hier meer over.
Recent werd ik weer twee maal met mijn neus op het shifting baseline syndroom geduwd. Ik liep met twee jonge natuurliefhebbers door een natuurontwikkelingsgebied waar nog niet echt bijzondere planten stonden, maar er zong wel een veldleeuwerik. Ze waren helemaal lyrisch en stelden dat de natuur er al behoorlijk hersteld was. Met weemoed dacht ik terug aan mijn middelbare schooltijd, nog maar zo'n 55 jaar geleden, toen je waar je ook was in het goede seizoen tien tot twintig leeuweriken tegelijk hoorde zingen. En dat gelardeerd met de zang van graspiepers en in veel gebieden tientallen grutto's, tureluurs en andere nu vrijwel verdwenen weidevogels. Als je zo'n gebied probeerde te doorkruisen, dan had je gelijk een dozijn tureluurs boven je hoofd hangen die allemaal eindeloos herhaald tuut tuut tuut bleven roepen en soms kleine schijnaanvalletjes uitvoerden. De uitdrukking *ergens tureluurs van worden* is heel toepasselijk. Werden we nu nog maar tureluurs van tureluurs, dat zou pas echt natuurherstel zijn.
De andere keer liep ik in de buurt van Ootmarsum langs zo'n kleine graanakker van een natuurorganisatie. Daar stonden zowaar wat korenbloemen. Ook daar was iemand die dacht dat akkers er vroeger zo uitzagen. Maar er stond geen bolderik, geen slofhak, geen wilde ridderspoor, geen duivenkervel en niet al die andere typische akkeronkruiden. En zo heel veel korenbloemen waren het nou ook weer niet. Begin jaren zeventig waren de akkers in de omgeving van Nijmegen nog blauw van de korenbloemen en rood van de klaprozen. We plukten altijd grote boeketten voor mijn moeder. En er stonden ook heel veel andere mooie akkeronkruiden.
In mijn middelbare schooltijd ging ik op zondag vaak fietsen en dan vond ik mijn dag eigenlijk verknald als ik voor 10 uur een mechanisch geluid (auto, tractor, brommer, rijnaak) gehoord had. Gelukkig werden de dagen niet vaak verknald en gebeurde het ook dat ik pas na 11 uur het eerste niet-natuurlijke geluid hoorde. Dat kun je je nu niet meer voorstellen, maar destijds genoot ik er enorm van. Tegenwoordig ben ik al blij als Schiphol een paar uurtjes wat minder frequent over onze hoofden raast. Toch geniet ik nog steeds net zo veel van natuur als vroeger. Kennelijk heb ik intern ook last van een soort shifting baseline, gelukkig maar.
Toch kan het geen kwaad om er af en toe even bij stil te staan hoeveel er tijdens ons eigen leven verloren is gegaan, en erop hopen dat een deel daarvan ooit weer terug komt. En natuurlijk moeten we gewoon blijven genieten van de natuur die nog over is, maar dat is aan KNNV'ers wel toevertrouwd. Ik zie jullie graag tijdens een excursie of tijdens een van de bijeenkomsten (ledencontactavond, nieuwjaarsreceptie enzovoort).
Blijf gezond en blijf genieten.

Leo Jalink

Van de voorzitter IVN: Samen sterk voor natuur

Samen genieten van de trekvogels in de polder of een wintertak met korstmos bekijken; wat is er nu leuker dan je enthousiasme over de natuur te delen met anderen! Daarom zijn we lid van IVN. Maar er zijn nog meer organisaties die zich sterk maken voor natuur en waar we mee samenwerken. Zo organiseren we met de KNNV al jaren de nieuwjaarsreceptie en gaan we bij de komende receptie samen beginnen aan een jubileumjaar. IVN Leidse regio viert in 2027 zijn vijftigjarig bestaan en de KNNV zelfs 125 jaar!

Ook op provinciaal niveau werkt onze regio samen. Binnen het Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD), dat in april 2026 een officiële status kreeg, is naast IVN Leidse regio ook Staatsbosbeheer, het Zuid-Hollands Landschap, Dunea en IVN Den Haag bezig met educatie. We zijn nu aan het verkennen hoe we daarin gezamenlijk kunnen optrekken, onder leiding van IVN Zuid-Holland.
Ook landelijk zoeken natuurorganisaties elkaar steeds vaker op. Zo werkt IVN Natuureducatie in *Groene Bondgenoten* samen met de Vogelbescherming Nederland, LandschappenNL, de Natuur- en Milieufederaties en SoortenNL aan de *Basiskwaliteit Natuur*. Dit is het basisniveau dat nodig is om onze directe omgeving leefbaar te houden voor natuur én mens. Een norm die geldt voor natuurgebieden en voor tuinen, parken, bermen en wijken. We werken samen om die natuur te herstellen en te verbeteren.
Het is een indrukwekkende lijst van organisaties en vooral van mensen die zich samen inzetten voor een gezonde natuur en een fijne leefomgeving. Een omgeving die we kunnen blijven beleven, ontdekken, bewonderen, waarderen én willen doorgeven aan de volgende generaties. Want samen staan we sterker.

Ant Brandenburg

Programma werkgroepen KNNV

Vooraf
Op de website van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving: https://leiden.knnv.nl/ worden de activiteiten van de werkgroepen steeds tot op de dag van plaatsvinden kenbaar gemaakt.

Algemene activiteiten:

Zaterdag 31 oktober, 9:30–13 uur: Herfsteditie natuurexcursies naar het Landgoed en de Polders van Poelgeest.
Na de eerste drie edities van de *Algemene natuurexcursies 2026* in januari, april en juli bezoeken we deze herfst voor de vierde keer het landgoed en de polders van Poelgeest.
In het najaar verwachten we vooral paddenstoelen en schimmels en altijd wel de nodige vogels, Verder laten we ons verrassen door wat er op ons pad komt aan flora, mossen en korstmossen en wie weet nog wel aan insecten, gallen en andere levensvormen. Keer op keer zijn we getroffen door de verscheidenheid aan soorten en door wat er verder te ontdekken en leren valt in en over de natuur.
We verzamelen vanaf 9:15 uur bij de fietsenstalling midden op het landgoed tegenover het restaurant Oud Poelgeest. Ga je mee? Houd dan de aankondigingen via de webpagina, de e-mail of de Natuurapp KNNV Leiden in de gaten. Van tevoren aanmelden is niet nodig. Leden van al onze werkgroepen en ook introducees zijn van harte welkom. Eventuele vragen per e-mail aan Stan van der Laan. Aanmelden voor de Natuurapp KNNV Leiden kan ook eenvoudig met een berichtje of mailtje aan Stan.

Dinsdag 3 november, 19:30–22 uur: ledencontactavond, met bijdragen van leden!
Op deze avond kunnen alle leden van KNNV-afdeling Leiden en omgeving een paar foto's, een presentatie of een mooi verhaal meenemen en tonen. Laptop en beamer zijn aanwezig voor USB-sticks. Mede dankzij de 'interactieve aanwezigheid' van deskundige leden kan er wellicht zelfs extra determinatiehulp worden geboden. We rekenen op een - zoals altijd - boeiende en gezellige avond, waar ieder lid welkom is! En er blijft nog genoeg tijd voor een hapje en een drankje.
Inloop vanaf 19:15 uur.
Locatie: IJsclubgebouw Oegstgeest, Oegstgeesterweg 43, Oegstgeest. Tegenover het gebouw liggen sportterreinen met volop parkeergelegenheid.

Plantenwerkgroep

Algemeen

De activiteiten van de Plantenwerkgroep (PWG) staan open voor alle KNNV-leden, maar ook anderen kunnen ter kennismaking deelnemen. Doe gerust een keer mee of nodig een bekende uit om eens te komen kijken. Van harte welkom.
De studieavonden worden gehouden in het IJsclubgebouw, Oegstgeesterweg 43, 2341 NZ Oegstgeest. Tegenover het gebouw aan de overzijde van de Oegstgeesterweg liggen sportterreinen met voldoende parkeergelegenheid. Maak daar gebruik van als je goed ter been bent. Mocht het schaatsweer zijn, dan kunnen we niet terecht; afgelasting verschijnt op de afdelingssite.
Om deel te nemen aan een activiteit hoef je je niet aan te melden, behalve als dit expliciet vermeld staat. Voor de buitenactiviteiten is dit niettemin wel verstandig, en wel bij de coördinator, tenzij anders aangegeven. Dan ben je verzekerd van eventueel laatste nieuws over wijzigingen qua tijd en plaats: afgelopen jaar is dat meermalen gebeurd vanwege weersomstandigheden of een gewijzigd vertrekpunt.
In het komende jaar zijn veranderingen in de PWG te verwachten. Ik ga mijn coördinatorrol in de werkgroep geleidelijk afbouwen en zal minder activiteiten voorbereiden en begeleiden. Mogelijk leidt dit tijdelijk tot een beperkter programma. Gaandeweg zal zich ongetwijfeld met inbreng van alle leden een nieuwe structuur vormen.

De werkgroepsleden krijgen onregelmatig een nieuwsbrief met aanvullende informatie hierover. Krijg je die nog niet en wil je hem ook ontvangen? Laat mij het weten en je komt op de mail-list van de PWG. Wil je die niet langer ontvangen, dan hoor ik dat ook graag.
Heb je ideeën voor een activiteit? Houd die alsjeblieft niet voor jezelf en help de PWG verder!

Een nieuwe hybride cursus!
Onze tweede basiscursus over de wilde flora is in juli afgerond. Hopelijk waardeerden de cursisten deze. Zie op blz. 8 het verslag van cursist Hanneke Gieske. De combinatie van online lessen van FLORON en praktijkactiviteiten begeleid door onze werkgroep blijkt goed en motiverend te werken. De vraag naar herhaling in het nieuwe jaar is dan ook begrijpelijk.
En er komt inderdaad weer een hybride cursus, maar het wordt wel een heel andere!
FLORON heeft namelijk ook een onlinecursus 'Grassen, Zeggen en Russen herkennen', bestaande uit zes lessen. Het is best lastige materie. Koppeling aan de praktijk in de vorm van excursies en determineren kan eigenlijk nauwelijks gemist worden. In overleg met FLORON gaat onze werkgroep hiervoor in 2027 zorgen, maar wel specifiek gericht op grassen; dat is al meer dan voldoende, en leuk! Deelnemen vergt een forse inzet; het maximum aantal plaatsen is tien. Heb je interesse: laat even weten, ik stuur je graag nadere informatie.
Motto: '*Ik zou gras- en zeggesoorten willen kennen – en er gevoel bij hebben. Dan zou elke keer dat ik eropuit ga een uitje zijn, een aaneenschakeling van blij herkennen*.' Annie Dillard in *Pelgrim langs Tinker Creek*.

Duinriet is een pluimgras (*foto: Koen van Zoest*)

Stinsenplantenproject
In 2012 inventariseerden leden van de PWG de stinsenplanten op tien terreinen in en rond Leiden. Het verslag hiervan '*Bij graaf en graf*' is te vinden op onze afdelingssite onder 'communicatie – kennisbank'.
Na vijftien jaar gaat onze PWG dit onderzoek herhalen: hoe heeft deze boeiende flora zich ontwikkeld? Inmiddels zijn er voldoende onderzoekers om de tien terreinen vanaf januari regelmatig te bezoeken. Onderling contact zorgt voor voldoende standaardisering en motivatie; we beginnen hier al mee op de algemene studieavond in november.

Weegbreezonnebloem, een stinsenplant op Rhijngeest (*foto: Koen van Zoest*)

Geplande activiteiten

Donderdag 12 november, 19:30–22 uur: studieavond 'Heronderzoek stinsenmilieus'
Zie boven. Op deze avond geven de onderzoekers ieder een korte presentatie over het terrein waar zij in 2027 de stinsenplanten gaan inventariseren. Ook bekijken en bespreken we alle 71 in 2012 aangetroffen soorten, inclusief eventuele lastigheden bij het herkennen. De moeite waard. Ieder is welkom, dus ook niet-onderzoekers.

Zondag 27 december, 13:30 u.: eindejaarsplantenjacht 1
Op deze derde Kerstdag is het goed om wat calorieën kwijt te raken door buiten rond te kijken. Welke wilde of verwilderde planten staan nu, eind december, in bloei en hoeveel soorten gaan we in een uur vinden? Het gaat dan bijvoorbeeld om soorten die bij het uitblijven van serieuze nachtvorst de bloei nog wat weten te rekken of om soorten die het hele jaar door bloeiend te vinden zijn. En als het weer echt van slag is, dan beginnen voorjaarsbloeiers nu al te bloeien op zonnige en beschutte plekken. In het hele land worden deze traditionele jaarlijkse jachten in de laatste jaarweek gehouden, onder de vlag van FLORON. Na afloop wordt er gezamenlijk wat gedronken en nagepraat. We lopen het inmiddels bekende binnenstadrondje bij het Rapenburg.
Verzamelen bij de achteringang van de Hortus aan de Doelengracht, hoek Paterstraatje.

Woensdag 30 december, 9:30 u.: eindejaarsplantenjacht 2
Een tweede jacht: zie hierboven. Maar we lopen nu een route in een ander deel van de binnenstad. We beginnen bij de brug naar begraafplaats *Groenesteeg*. Voor een nazit vinden we vast wel een geschikte locatie.
Verzamelen: Groenesteeg 126, 2312 SR Leiden

Donderdag 14 januari, 19:30–22 uur: wat is en wat doet Observation International?
Deze avond wordt verzorgd door Barry van Veen; hij is inmiddels een jaar een actief lid van onze PWG. Hij kondigt zijn presentatie als volgt aan:
'Ik neem jullie mee achter de schermen van Observation International, de stichting achter waarneming.nl en de ObsIdentify-

(advertentie)

Voor meer informatie, kijk op www.vanderwieloptiek.nl

app. Hoe bouw je een platform waarop jaarlijks 45 miljoen waarnemingen worden geregistreerd? Met name de nieuwe app *Observation* krijgt extra aandacht. Ik toon de nieuwste functies en geef een live demonstratie. Uiteraard komen 'Leiden' en 'planten' daarbij goed aan bod. Er is ook ruimte om op je eigen smartphone mee te doen en met deze app vertrouwd te raken.' Niet-leden van de PWG en IVN'ers zijn uiteraard van harte welkom.
N.B. Mocht er vanavond geschaatst worden, dan verzetten we deze avond naar donderdag 18 maart.

Koen van Zoest

Vogelwerkgroep

Algemeen
De activiteiten van de *Vogelwerkgroep* (VWG) staan open voor alle KNNV-leden, dus niet alleen voor leden van de werkgroep, maar bij limitering van het aantal deelnemers (bij excursies meestal maximaal zestien) krijgen werkgroepleden (momenteel ruim zeventig) voorrang bij de plaatsing.
Voor ieder geldt: wil je eens een half jaar op de mailinglijst staan van, en kennismaken met de VWG KNNV, neem dan contact op met de coördinator.

Blauwborst
(*foto: Marcel Wulterkens*)

Om te voorkomen dat excursies lang tevoren zijn volgeboekt, kan aanmelden voor excursies pas nadat de voorafgaande excursie heeft plaats gevonden en meestal uiterlijk tot donderdag 20 uur, voorafgaande aan een excursie. In afwijkende situaties wordt dat per mail aan de leden doorgegeven. Afhankelijk van de tijd van het jaar, het type en de bestemming van de excursie is de vertrektijd 7, 8 of 9 uur.
Enkele keren per jaar is er een bijeenkomst voor de leden. Deze bijeenkomst kan een studieavond over een interessant onderwerp zijn, een fotopresentatie van een vogelreis of ook een ander doel hebben, namelijk om het programma voor het nieuwe jaar te bepalen. Ideeën voor het programma zijn uiteraard altijd van harte welkom.
In 2020 heeft de VWG haar activiteiten uitgebreid met een enthousiaste *Nestkastenwerkgroep*. Voor ideeën en/of meedoen: neem contact op met Stan van der Laan (stanvanderlaan@casema.nl).
Sinds 2019 wordt, voorafgaand aan de tuinvogeltelling van Vogelbescherming die eind januari plaatsvindt, een *Minicursus Tuinvogels Herkennen* gegeven. Deze is bestemd voor beginnende vogelaars die aan die telling mee willen doen. De cursus bestaat uit één avond theorie en één ochtend excursie. Contact via Reinier de Man (reinier.deman@telfort.nl).
Wij hopen gezamenlijk te kunnen genieten van de prachtige gebieden die ons land rijk is en ons daar te laten verrassen door de vogels. In de groep is een ruime belangstelling aanwezig voor alle aspecten van de natuur, zodat wij ons niet alleen richten op het vogelen, maar op alles wat leeft en groeit. Daarom streven wij ernaar met elkaar de blik breed te houden, maar uiteraard met het accent op de vogels. Wij verwelkomen dan ook eenieder die deze instelling kan delen.
Voor excursies:

- Geef s.v.p. steeds ook door of je een auto tot je beschikking hebt, en hoeveel plaatsen je beschikbaar hebt.
- Raadpleeg de avond vóór de excursie je e-mail. Belangrijke mededelingen kunnen dan alsnog worden doorgegeven.
- Adres zwembad De Vliet: Voorschoterweg 6, 2324 NE Leiden.

Coördinator: Anke Burgers, burgersaa23@gmail.com

Programma

Woensdag 18 nov: presentatie Vogels van de Waddenkust (Yuverta, 19:45 uur)
Meinte Engelmoer inventariseert samen met Waddenvogelwerkgroep FFF de vogels van het wad. Dankzij hun inspanningen zijn de kwelders langs de Friese kunst behoed voor inpoldering. Na alle politieke strijd en een halve eeuw tellen werd het hoog tijd om het verhaal van de vogels van de Friese waddenkust te vertellen. Zo verscheen begin 2025 zijn boek *Vogels van de Friese Waddenkust*.
In zijn presentatie aan KNNV en IVN vertelt Meinte over die vogels en die kust, een succesverhaal dat volop de aandacht verdient! (zie ook het artikel op blz. 13)
Adres: Yuverta, Lange Voort 70 Oegstgeest. Inloop vanaf 19:15 uur. Bijdrage 2 euro.
Aanmelden uiterlijk ma. 16 nov. 20 uur bij amm.burgers@gmail.com of 06–83.34.85.02.

Zaterdag 21 nov: Pier van IJmuiden.
Vertrek 9 uur zwembad De Vliet
In dit jaargetijde is de Pier van IJmuiden de uitgelezen plek om vogeltrek over zee en duinen te ervaren en typische zeevogels tegen te komen. Met Stan zoeken we op zee naar langstrekkende jan-van-genten, diverse meeuwensoorten, zeekoeten, zeeeenden, wie weet een jager, en op de keien van de pier naar de oeverpieper en paarse strandlopers. Langs het duin in het helmgras maken we ten slotte nog een goede kans op sneeuwgorzen. Als er nog voldoende tijd over is, wandelen we ook nog langs het Kennemermeer.
Aanmelden uiterlijk do. 19 nov. 20 uur bij stanvanderlaan@casema.nl of 06–10.72.01.30.

Zondag 13 dec: Amsterdamse Waterleidingduinen.
Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet
De AWD is een schitterend gebied. De vele waterlopen hebben een grote aantrekkingskracht op vogels. In de winter kiezen veel vogelsoorten uit het hoge noorden dit gebied om te overwinteren. Denk aan grote zaagbek, brilduiker, nonnetje, wilde zwaan en krooneend. De grote gele kwikstaart laat zich vaak zien langs de kanaaltjes. Uiteraard gaan we met Jaco en Erik ook op zoek naar kuifmees, vuurgoudhaan en ijsvogel, en hopelijk horen we de roerdomp en spotten we de klapekster. Vogelverrassingen zijn zeker niet uitgesloten! Het wordt een echte wandelexcursie, in rustig tempo om zo veel mogelijk te zien.
Aanmelden uiterlijk do. 10 dec. 20 uur bij j67vr@icloud.com of 06–22.35.91.48.

Zaterdag 16 jan: Brouwersdam/Plan Tureluur.
Vertrek 8 uur, zwembad De Vliet
In deze tijd van het jaar is de kust bij de Brouwersdam de hotspot voor wintergasten uit het Hoge Noorden, zoals roodkeelduiker, zeekoet, kuifduiker en ijseend. Ook de zwarte zee-eend en middelste zaagbek worden hier gespot. Aan de dijk foerageren steenloper, paarse strandloper en drieteenstrandloper. *Plan Tureluur* is een wetlandgebied gelegen achter de zeedijk. We hopen, onder leiding van Marco, blauwe kiekendief, geoorde fuut, kleine zilverreiger en natuurlijk kluut, lepelaar en goudplevier in de kijker krijgen. Kortom, alles om een mooie excursiedag te beleven.
Aanmelden uiterlijk do. 14 jan. 20 uur bij mcwitte@xs4all.nl of 06–51.80.16.20.

Reserveer voor excursies ook alvast de data:
Zaterdag 20 februari 2027
Zaterdag 6 maart en
Zondag 20 maart

Anke Burgers

Werkgroep mossen en lichenen *Hollands Duin*

Voorbereiding
Om mee te kunnen komen is het nuttig als je je alvast de basiskennis eigen maakt. Daar kun je het volgende voor doen:
- Bestudeer op BLWG.nl de hoofdstukken Mossen en Korstmossen.
- Schaf een goede loep aan die minstens tien maal vergroot, bij voorkeur met een lampje erin.
- Je kunt met de aanschaf van een stereo- en een doorlichtmicroscoop wachten tot je hebt beslist of je verder gaat met mossen en lichenen (voorheen korstmossen). Op de studieavonden kun je de apparatuur bekijken.
- Ook met de aanschaf van boeken kun je eventueel wachten tot je op een studie-avond onze boeken hebt ingezien.

Gewoon knikkertjesmos
Physcomitrium pyriforme

Planning activiteiten
- Studieavonden op 10 november 2026 en 12 januari 2027, om 20–22 uur in Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk.
- Excursies op 9 december 2026 en 10 februari 2027. De excursiegebieden kiezen we op de voorafgaande studieavond.

Aanmelden
- aanmelden per e-mail bij KNNVLeiden5@gmail.com.
- aanmelden in de zeven dagen voorafgaande aan een activiteit (studieavond of excursie) tot uiterlijk 12:00 uur op de dag voorafgaand aan de activiteit.
- na aanmelding ontvang je informatie over plaats en begintijd.

En om alvast te reserveren:
studieavond op 9 maart 2027 en excursie op 14 april 2027
Voor rest: zie Bladgroen januari 2027

Jeannette Teunissen

Paddenstoelenwerkgroep

De Paddenstoelenwerkgroep organiseert excursies en inventariseert natuurgebieden en parken in Leiden en omgeving.
In het najaar doet de regen zijn werk en zijn er steeds meer paddenstoelen te vinden. Daarom zijn – na de afgelopen septemberexcursie – op de volgende data nog excursies gekozen:
woensdag 28 oktober
woensdag 11 november.

De excursies beginnen zoals altijd om 10 uur en eindigen rond 13 uur. Aanmelden is verplicht, want we hanteren een maximum van vijftien deelnemers. Aanmelden kan telkens in de zeven dagen voorafgaande aan de excursie, via leo.jalink@naturalis.nl. De locatie van de excursies wordt enkele dagen tevoren bepaald en aan de deelnemers bekend gemaakt.
De excursies worden ook steeds aangekondigd via de website https://leiden.knnv.nl/.
Houd als belangstellende dus ook de website in de gaten.

Leo Jalink (e-mail: leo.jalink@naturalis.nl)

Hybride basiscursus Flora 2026

Op zondagavond 3 mei ging de telefoon. Koen van Zoest, met de vraag ik alsnog wilde meedoen met de hybride basiscursus flora 2026. Er waren twee plekken vrijgevallen, en ik stond op de wachtlijst. Nou ja, wat een kans! De cursus was op 18 maart begonnen, dus ik had wel wat gemist. Na het inhalen van de zeven online lessen en nog voor de eerste fysieke determinatie-avond determineerde ik voor het eerst in mijn leven een ruwbladige uit mijn tuin: de overblijvende ossentong.
Op dinsdag 12 mei was er een determineeravond in het IJsclubgebouw in Oegstgeest. De tafel lag helemaal vol met kruisbloemigen en soorten uit de ranonkelfamilie, verzameld door Koen, en onder de loep genomen door een 'Eggeltegroep' en een 'Heukelsgroep'. Het verschil tussen een hauw en een hauwtje, een geheel en gedeeltelijk stengelomvattend blad, aanliggende of teruggeslagen kelkbladeren, de honingschub of honinggroef en nog allerlei weetjes en feitjes die niet in de Eggelte staan, kwamen langs.
De reguliere starters hadden al een excursie in het Heempark in Leiderdorp en twee bijeenkomsten bij de IJsclub achter de rug, maar op 7 juni gingen we dan toch echt op excursie. Een grassen- en schijngrassen-excursie maar liefst, waarvan in de online les al gezegd was dat het lastige materie is. We liepen in twee groepen door het gebied van de Hanepoel en de Leendert den Boerspolder bij Nieuwe Wetering. Een prachtig gebiedje, ontstaan doordat in 1977 natuurliefhebber Koos Kolijn een smal stuk dijk kocht aan de Hanepoel, en er wilgentakken aanbracht tegen oeverafkalving en bomen plantte. De Leendert den Boerspolder is in 2015 door het Hoogheemraadschap onder water gezet. We werden ontvangen in een idyllisch houten huisje, het oude beheerderhutje dat door slim gebruik te maken van onrust rondom het plaatsen van hoogspanningsmasten op kosten van Tennet is opgeknapt. Wij kwamen natuurlijk voor de grassen, en zo leerde ik hier het verschil tussen grote vossenstaart en timotheegras: "De vos laat los, timothee geeft mee".
De volgende excursie was in Berkheide bij Katwijk, bekend om het zeedorpenlandschap. Een habitat met lichte verstoring en verrijking door het traditionele extensieve gebruik door boeren en vissers, en recent ook recreatie. Het was dan ook de bedoeling dat we alle soorten van de zogeheten Kegelsilene-associatie én de Associatie van Wondklaver en Nachtsilene zouden afstrepen. Er waren veel kenners bij, dus dat verliep voorspoedig. Ik was zelf helemaal gebiologeerd door de bremrapen die we tegenkwamen: de Blauwe bremraap, de Bitterkruidbremraap en de Walstrobremraap: hoe vinden die nu hun waardplant? Heel veel zaadjes die na verspreiding heel lang hun kiemkracht behouden, tot er een waardplant in de buurt een stofje afscheidt waardoor ze gaan kiemen. Maar we kregen ook een toelichting over de waterwinning in de duinen (foto), en daarna zochten we nog tussen de stenen van de oprit naar de camping naar een plantje waarvan ik de naam vergeten ben (mosbloempje?).

De laatste excursie was op 15 juli in het Prielenbos, het 'streeplijst-gebied' van medecursist Harm. Het onderwerp was waterplanten. We doken dan ook met Jacqueline op de verschillende krozen. Na een gezellige afscheidskoffie was de cursus alweer voorbij.

Wat een fantastische cursus, vooral door de combinatie van online theorie en huiswerk, en oefenen en leren kijken in het 'echt'! Zien hoe mooi een bloem is onder de loep, hoeveel er eigenlijk allemaal in je eigen omgeving te zien is, en tijdens de determineeravonden en al struinend door de verschillende gebieden te leren van de deskundige cursusleider en de leden van het cursusteam Jacqueline, Maya, Hans en John, en van elkaar.
Dank namens alle cursisten!

De hybride basiscursus Flora bestond uit veertien online lessen van FLORON, waarin we botanische termen behandelden, leerden determineren, en vervolgens kennis maakten met de tien grootste, en nog enkele kleine plantenfamilies. Belangrijkste huiswerkopdracht was het strepen van een kilometervak of gebied. Aangevuld met vier determineeravonden en vier excursies door de plantenwerkgroep van de KNNV-Leiden, onder leiding van Koen van Zoest.

Hanneke Gieske
(foto's: Hanneke zelf en een medecursist)

Interview met Ton Lommers

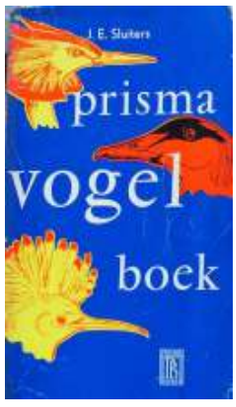
We hebben bij IVN Leidse regio veel leden die heel lang lid zijn en een enorme bijdrage hebben geleverd aan onze afdeling. We laten ze graag aan het woord in een aantal interviews. Het zijn mooie verhalen van mensen die hun passie en energie inzetten voor onze afdeling en het landelijke IVN. Dit interview met Ton Lommers is de zevende in de reeks.

Ton Lommers was al lid van IVN toen er nog geen vereniging in Leiden was. Hij was zelfs al lid van de voorganger van IVN, de '*Bond van Natuurbeschermingswachten*' in Den Haag. Door zijn werk kwam Ton naar Leiden en werd een bekende naam in de Leidse natuur- en milieueducatie. Hij was lang betrokken bij de Leidse schooltuinen, stimuleerde natuuronderwijs als onderwijzend schoolhoofd van de Pacellischool en had een belangrijke rol in de kwaliteit van de Natuurgidsenopleiding van IVN, zowel provinciaal als landelijk. Voor al zijn inzet kreeg hij onderscheidingen. In 2014 kreeg Ton de Leidse Vrijwilligersprijs, in 2015 trad hij toe tot de Orde van Oranje-Nassau en kreeg in 2023 het erelidmaatschap van (het landelijke) IVN. Het interview is een mooie reis door de geschiedenis IVN en KNNV.

Een prachtige zwart-met-witte vogel

In mijn jeugd was ik helemaal niet met natuur bezig. Pas toen ik op mijn zestiende met mijn solex de wereld buiten Den Haag ging ontdekken en bij Mariahoeve de polder in ging, werd ik nieuwsgierig. In Den Haag was het druk, maar hier was het doodstil. In de polder zag ik een prachtige zwart met witte vogel met oranje poten en snavel en zocht op wat het was. Het was een scholekster! In het tijdschriftje *Natuur van de Maand* las ik dat er nog vier typische weidevogels waren. Ik ging weer de weilanden in om ze allemaal te ontdekken. Daarna kreeg ik aandacht voor de vogels in de stad en zag toen voor het eerst bewust de koolmezen in het Haagse Bos. Ik maakte een boekje, plakte daar gratis vogelplaatjes in die je bij koek of zuivel kreeg en schreef er informatie bij uit de Prisma-Vogelgids van Jan Sluiters. Ik kocht een verrekijker en zette soms een tentje op. Zo is het begonnen. Ik was een natuurontdekker geworden. Thuis had niemand hier interesse in, maar ik ging mee met alle excursies van de Haagse Vogelbescherming, Ik ging er helemaal voor en werd het beste jongetje van de klas. De vogelexcursieleider, Han Koops, was ook de leider van de Bond van Natuurbeschermingswachten van Den Haag. Op mijn achttiende werd ik direct lid van deze bond.

Met het stijgen van de welvaart nam het aantal bezoekers van natuurgebieden en landgoederen toe. Niet iedereen gedroeg zich daarbij netjes! In 1938 richtten de ANWB, de VNG, Natuurmonumenten, de NNV en andere organisaties een bond op, die in 1948 'Bond van Natuurbeschermingswachten' ging heten. Deze werd gevestigd in Den Haag. Bestuurders van diverse groene organisaties vormden het bestuur. De natuurbeschermingswachters riepen recreanten tot de orde en ondersteunden zo de politie en bos- of parkwachters.

De broedende fitis in het gras

Namens de *Bond van Natuurbeschermingswachten* wandelde ik wekelijks twee tot drie uur in Meijendel en leerde dat gebied zo heel goed kennen. Met de Wachtersband om de arm sprak ik dan mensen aan. Maar ik merkte dat mensen niet makkelijk aan je gehoorzamen als je zo jong bent. Daar moest ik iets op verzinnen. Op de Kweekschool kreeg ik een natuurmaatje, Jan La Haye. Met hem ging ik vaak op pad. We volgden in het Haagse Bos bijvoorbeeld actief de nesten en ontdekten steeds meer. Mijn kennis haalde ik ook uit het boek *Zien en ontdekken* van Jan Nijkamp. Hij schreef ook *Natuur van de Maand*, waar je automatisch lid van werd als je naar de Kweekschool ging. Dat boekje zat vol natuurkennis voor leerkrachten. Jan Nijkamp schreef dertig jaar lang zo'n zeven boekjes per jaar, met prachtige tekeningen van zijn vrouw. Hij had zoveel kennis! Als onderwijzer ging ik mijn wachterstaak anders invullen. Als mensen bijvoorbeeld aan het voetballen waren, zei ik "Mag ik wat vragen? Jullie zijn nu aan het voetballen. Maar hoor je de fitis? Als die hier zingt, dan weet ik dat hij hier tussen de grashalmen op de grond broedt. Als daar de bal in komt, dan gaan de eieren misschien stuk. Willen jullie daar rekening mee houden?"

Jan Nijkamp was vanaf 1949 voorzitter van de KNNV en zat van daaruit in het bestuur van de Bond van Natuurbeschermingswachten, waarvan hij in 1954 ook voorzitter werd. Het besef ontstond dat meer voorlichting en vooral educatie nodig was. In 1957 kwam een KNNV-rapport uit, genaamd Quo Vadis, waarin onder andere werd voorgesteld een opleiding in het leven te roepen voor het certificaat 'natuurgids'. De algemene ledenvergadering van de KNNV verwierp dit. Het idee van een 'cursus Natuurgids' kreeg in 1959 bij de Bond wel voldoende steun en in mei 1960 besloot de Bond te reorganiseren tot I.V.N. Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (Vereniging van Natuurwachten en Natuurgidsen).

Van kennis naar educatie in Den Haag en Leiden
Midden jaren zestig volgde ik de landelijke Natuurgidsencursus in Den Haag, geleid door Jan Nijkamp. Het was een schitterende opleiding. Jan Nijkamp was een zeer enthousiasmerende. aimabele docent, die mensen leerde op alle mogelijke manieren naar de natuur te kijken en daarover te vertellen. Hij was een goed voorbeeld voor me, maar de cursus zelf was didactisch heel zwak. Je kreeg alleen een dun boekje met tien excursietips van broeder Van Leeuwen. Na de cursus assisteerde ik twee keer bij een Natuurgidsencursus en was daarna zelf docent. Midden jaren zeventig was er een opleiding speciaal gericht op Leiden en omgeving, waar ik met Jan La Haye docent van was. In 1977 startte Leiden een eigen afdeling. Ik ben in Den Haag IVN-lid gebleven, omdat ze in Leiden voldoende docenten hadden.

Na de Kweekschool werd ik onderwijzer en al snel onderwijzend schoolhoofd van de Pacellischool in Leiden. In groep 8 deed ik het project "Pret met planten". In dit project ging ik uit van waarnemingen die de kinderen zelf doen, en liet dat verklaren. Ik had een boekje van losse vellen gemaakt met veertig bekende 'onkruiden'. Van maart tot juni moest ieder kind drie maal in de week een plant opzoeken en meenemen naar school. Die legden ze aan het begin van de les op de eigen tafel. Als beloning kregen ze een stencil met uitleg van die soort en mochten ze de bijbehorende tekening inkleuren. Dat ging samen in een mapje.

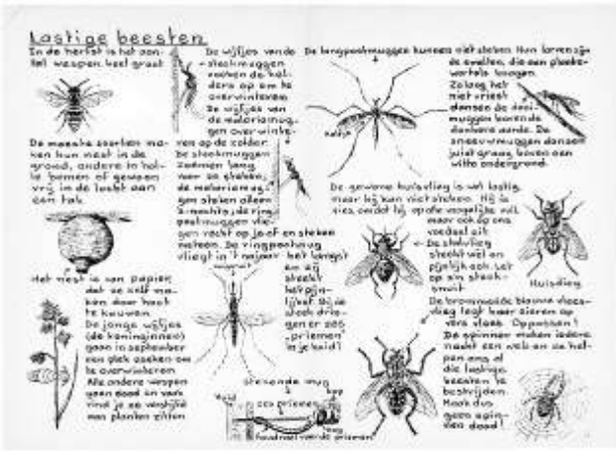
Als examen kregen ze een invulblad met vragen, waarvan de antwoorden in de beschrijvingen stonden. Hadden ze er voldoende goed, dan kregen ze een diploma 'Plantenkenner'. Kinderen krijgen namelijk veel meer mee wanneer ze zelf het antwoord vinden. Oud-leerlingen hebben het hier nog over.

Iedere maand ging ik ook op woensdagmiddag met een stel geïnteresseerde schoolkinderen, de 'Biogroep' naar buiten. Een geweldig uitje was om met deze groep naar vogels te luisteren. Begin mei stond ik vele jaren om 7 uur in de ochtend met de kinderen bij De Kievit in Wassenaar en ging het duingebied Meijendel in. Het was dan nog heel stil en dan hoorden we de nachtengaal, de sprinkhaanzanger en andere vogels fluiten. Tijdens IVN-excursies heb ik dat ook nog jaarlijks gedaan.

KNNV Zomerkampen
De KNNV hield in de zomervakantie het BWO, Biologisch Werkkamp voor het Onderwijs. Dit tentenkamp van twaalf dagen was altijd op een 'woeste plek'. Ik ben zo'n dertig keer – later ook met mijn gezin - mee geweest. Mijn kinderen vonden het heerlijk, omdat het ieder jaar ongeveer dezelfde gezinnen waren. Naar het BWO kwamen zo'n 80 à 100 mensen. Die werkten onder andere bij schoolbiologische diensten en kinderboerderijen. We kregen twee- of driedaagse cursussen van coryfeeën, onder wie Jan Nijkamp, die hier voorzitter van was. De cursussen gingen over bijvoorbeeld waterdiertjes, vegetatiekunde, mariene biologie en strandvondsten. Na zes of zeven keer ontbrak er een docent en vroegen ze mij om in te vallen. Hoe moest ik beginnen? Wat nog ontbrak was de onderwijskundige aanpak en dat pakte ik op: Waar let je op bij contact met directeuren, onderwijsinspectie, het leerplan, wat zijn de risico's en mogelijkheden en 'excursietechnieken'. Dit werd mijn cursusonderwerp! Bij de tweede cursus nam ik de input van de eerste cursisten mee. Al die ervaring en tips heb ik opgeschreven en hergebruikt en later in werkbladen, formulieren en bundels verwerkt.

Omdat het aantal Natuurgidsencursussen groeide, ontstond in de jaren zestig al snel de behoefte aan kwaliteitsbewaking van de Natuurgidsencursus. In 1981 kreeg de BegeleidingsCommissie Natuurgidsen deze taak. De BCN was een commissie van het landelijk Bestuur en had een beleidsvoorbereidende en -adviserende taak. In de jaren negentig werd de BCN een professioneel werkende groep van vrijwilligers. Zij keurden ook de opzet en het programma van de opleiding en waren vaak aanwezig bij eindpresentaties. De BCN schreef handleidingen (naam: 'Vanaf de Zijlijn') met praktische informatie voor het organiseren van een opleiding. De BCN werd na het jaar 2000 het Cursushuis.

Vanaf de Zijlijn bij BCN

Wil je natuurkennis overdragen, dan heb je kennis en vaardigheden nodig om dit ook echt over te kunnen brengen. Je hebt dan veel meer effect van je inspanningen. Omdat ik vond dat dit in de gidsenopleidingen beter kon, ben ik in1977 in de BCN gaan zitten. Voor de BCN reisde ik van Zwolle tot België om opleidingen te beoordelen, te ondersteunen of om docent bij een cursus te zijn. Bij BCN bestond de behoefte om de opleiding meer te synchroniseren. Daarvoor maakte ik – in overleg met de hele BCN-groep - een map met thematische notities, met de naam 'Vanaf de Zijlijn'. Het waren coachende Handreikingen en Formulierensets voor alles wat met de natuurgidsencursus te maken had, zoals het opstellen van een cursusprogramma; werving van deelnemers; het omgaan met mentoren; maken van werkstukken; afstemmen van opzet en inhoud op de landelijke IVN-richtlijnen; vormgeven van toetsing en cursusafsluiting. De map kwam voort uit de kennis in alle districten. Dertig jaar lang heb ik heel veel tijd in de BCN gestoken.

Er is overal iets te ontdekken

In mijn elf ideeënbundels zie je mijn eigen leerproces met didactiek terug. Over de laatste bundel, 'Door het Boerenland' van april 2020, ben ik het meest tevreden. Daar zie je veel meer tekstballonnetjes met 'Ontdek het zelf'. De eerste bundel 'Schrikdraad', maakte ik op initiatief van de Werkgroep Districts Kader Vorming (DKV) van IVN Zuid-Holland en kon ik via IVN uitgeven. De bundel was vooral bestemd voor IVN-natuurgidsen, maar ook anderen, die er met een groep op uit trokken, vonden er veel bruikbaars in. Voor dit boekje was zoveel belangstelling, dat er meer bundels met activerende natuurverkenning volgden. In alle bundels vind je vragen over natuur, die je overal tegen kunt komen. Het zijn vragen die mensen aanmoedigen om zelf het antwoord te ontdekken, waardoor een excursie voor iedereen een leuk avontuur is.

Na Boerenland volgden toch nog twee hele andere uitgaven. Een bundel "Werken aan natuurgidsvaardigheden" in december 2020 en een losbladige bundel over het inzetten van goede werkbladen in het voorjaar van 2021. Maar nu is het genoeg geweest.

Ant Brandenburg

Brakel aan de Hoge Mors

In augustus 2025 maakte de KNNV-plantenwerkgroep een geweldige excursie naar Brakel. Met Kees Groen als gids zagen we vele en bijzondere planten van het rivierengebied, soorten die we hier nauwelijks vinden. Geen wonder dat we er graag naar terug wilden, maar dan wat vroeger in het seizoen. Helaas kon het voor dit jaar op 22 mei geplande tweede bezoek niet doorgaan. Geen nood: wie weet komt die uitstap nog een keer. Bovendien is hier in en rond Leiden gelukkig ook genoeg te ontdekken, zo blijkt maar:

Vanaf het voorjaar is de gemeente Leiden drukdoende het sportcomplex in de Hoge Mors aan te passen. Daarbij is naast sloop van de Drie Oktoberhal een rechthoek van een voetbalveld zo'n 20 cm afgegraven ter voorbereiding op de aanleg van een rugbyveld voor DIOK. Dergelijke plekken trekken altijd mijn belangstelling: zou er op zo'n afgeplagd en ruderaal terrein misschien iets bijzonders groeien? Een vluchtige verkenning mondde een paar dagen later uit in een volwaardige excursie, samen met Frank Lenselink! Op het kale zand bleek namelijk een vlakdekkende vegetatie Grote weegbree verschenen, met als krenten in de pap planten die horen tot de stroomdalflora zoals die ook in Brakel te vinden zijn. Soorten waar je blij van wordt. Ze bleken er als een hechte familie verschenen. Welriekende en Liggende ganzenvoet, Rechte Alsem, Driebloemige nachtschade, Nerfamarant en Smal vlieszaad zijn de meest bijzondere. Daarnaast bijvoorbeeld ook de gewone groep: Stippel-, Zeegroene -, Korrel- en Melganzevoet. Een floristenlustoord!
Het zand dat eind jaren zeventig in de drainagelaag onder het voetbalveld is aangebracht heeft wellicht het rivierengebied als herkomst! En zaden kunnen blijkbaar lang een sluimerend bestaan leiden.

Zo zie je maar: ook dicht bij huis kan je verrast worden. Beweerde Coelho in 'De alchemist' al niet dat de elders gezochte schat onder de drempel van de eigen voordeur blijkt te liggen?

Koen van Zoest

bij de foto's (ook van Koen):
onderaan de bladzijde hiernaast: Nerfamarant, vanaf de penwortel sterk vertakt liggend
rechts boven: Rechte alsem, eenzaam in Hoge Mors

Vogels van de Friese Waddenkust

Samenvatting lezing op 18 november 2026 (zie programma Vogelwerkgroep KNNV op blz. 7)

We gaan terug naar het begin van de jaren zeventig. De Waddenzee had last van (gewenste) activiteiten als inpolderen, smeerpijpen en vervuiling door pesticiden. Aan de natuur werd eigenlijk geen gedachte besteed en deze werd zeker niet adequaat beschermd. In die tijd zijn we met de Wadvogelwerkgroep FFF vogels gaan tellen langs de Friese vastelandskust van de Waddenzee. En we zijn niet meer gestopt: het heeft meer inhoud gegeven aan de groeiende aandacht voor natuur in Nederland. Voor ons in Noord-Fryslân betekende het dat de uitgestrekte kwelders langs de Friese kust zijn behoed voor inpolderen. Na alle politieke strijd en een halve eeuw tellen werd het hoog tijd om het verhaal van de vogels van de Friese waddenkust te vertellen. Dat boek is begin 2025 verschenen.
In de lezing gaan we het hebben over die vogels en die kust. Er is in die ruim vijftig jaren veel veranderd in het gebied en bij die vogels. Maar er is ook iets gelijk gebleven: het gebied was en is belangrijk voor de vogels in de Waddenzee. En het gebied kan ook in de toekomst belangrijk blijven, want het is sterk beschermd geraakt. We gaan het hebben over enkele bijzondere/belangrijke doortrekkers en overwinteraars van de kust, zoals krombekstrandloper, kluut, bergeend, rotgans, brandgans, slechtvalk, frater. En we gaan het hebben over de broedvogels van toen en nu. Koloniebroedvogels zoals noordse stern en kluut en weidevogels zoals tureluur en scholekster. En ja, als dat nodig is moeten soms ook beleid en beheer aan de orde komen. Maar dan wel in beperkte mate, want alleen al het verhaal van de vogels van de Friese waddenkust is een succesverhaal dat volop de aandacht verdient!

Meinte Engelmoer

Duincursuswerkgroep IVN bezoekt Hoekse duinen

Op 24 april vertrokken zes leden van de Duincursuswerkgroep naar Hoek van Holland voor een bezoek aan de Hoekse Duinen. Het is inmiddels bijna traditie geworden om eens per jaar een voor ons vreemd duingebied te bezoeken. Zo zijn we de afgelopen jaren te gast geweest bij Zuid-Kennemerland en Voorne--Putten. Toen het Zuid-Hollands Landschap ons benaderde met de vraag of wij hun duinvrijwilligers een duincursus wilden geven, was dat voor ons reden te vragen of we misschien bij hen een kijkje mochten nemen. Dat kon.

We werden enthousiast ontvangen door ecoloog Rik Vinke en vrijwilligerscoördinator Wendy Cieremans. We nuttigden naast de viskraam de koffie, thee en koekjes die zij meegebracht hadden, en maakten vervolgens we een tocht door het gebied.

De Hoekse Duinen/Kapittelduinen is een verzamelnaam voor de verschillende gebieden: Van Dixhoorndriehoek (vernoemd naar de ingenieur J. van Dixhoorn), Vinetaduin en Spanjaards Duin. Als snel maak je tijdens zo'n bezoek dan een vergelijking met de duinen in onze regio, die we natuurlijk zo goed kennen. Het grootste verschil is toch wel de manier waarop de Hoekse duinen zijn ontstaan. In de Leidse regio heeft sinds de laatste IJstijd vooral de natuur zijn werk gedaan, terwijl de Hoekse duinen voor een groot deel door de mens zijn gecreëerd. Zo is de Van Dixhoorndriehoek in de jaren zeventig opgespoten en is het Spanjaards Duin in 2009 aangelegd als natuurcompensatie voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte.

Het totale duingebied is niet breed, zo'n 2 km, zodat een binnenduinrandbos zoals wij dat in onze regio kennen, zich niet heeft kunnen ontwikkelen. Alhoewel er beperkter kalk aanwezig is, wordt het duingebied toch gekenmerkt als kalkrijk duin. Hierdoor

Ruw vergeet-mij-nietje *Myosotis ramosissima*

komt de vegetatie dan ook sterk overeen met die in de duinen van onze regio. Wat wel opviel was de grote hoeveelheid struweel met onder andere duindoorn, en de teunisbloem die op veel plekken in zeer groten getale aanwezig is.
Alhoewel we er geen één hebben gezien, gaf Rik aan, dat er in het gebied veel en steeds meer konijnen voorkomen. Dat is wel een verschil met onze situatie en iets om ook jaloers op te zijn. Tijdens onze tocht viel daarnaast de grote hoeveelheid vogels op. Niet alleen de roodborsttapuit, fitis en nachtegaal en vele anderen waren er te horen. Ook werden we getrakteerd op een aantal tapuiten die zich door ons rustig lieten bekijken. Helaas geen broedgeval van de tapuit in de Hoekse duinen, wel doortrekkers naar noordelijker gebieden.

Tijdens het zeer prettige bezoek in het prachtige gebied hebben we veel geleerd. Kennis die we weer over kunnen brengen aan de deelnemers aan de duincursus, onder wie een aantal vrijwilligers van het Zuid-Hollands Landschap. En natuurlijk hebben wij Rik, Wendy en al hun vrijwilligers uitgenodigd voor een tegenbezoek.

Wim van der Ham
foto's: Joop Vlieg

Verslagen excursies Vogelwerkgroep KNNV

Vooraf
De vogelwerkgroep KNNV is een actieve, enthousiaste en nog steeds groeiende werkgroep. Mede dankzij toenemende inzet van verschillende leden worden steeds meer excursies georganiseerd. Omdat er een maximum is gesteld aan het aantal deelnemers per excursie wordt ieder zo toch genoeg kans geboden om mee te gaan.
Dit heeft er tevens toe geleid dat het aantal excursieverslagen navenant is gestegen. Van elke excursie stelt één van de deelnemers een verslag op, geïllustreerd met steeds fraaiere actuele foto's. Deze verslagen worden, inclusief waarnemingenlijst, steevast naar alle werkgroepsleden rondgemaild. Een slimme actie, want de afwezigen bij een excursie nemen zich na kennisname direct voor om de volgende excursie toch zeker niet opnieuw te missen….
De meeste teksten van deze verslagen, inclusief een of enkele foto's, verschenen tot dusverre ook in Bladgroen, om alle KNNV'ers en IVN'ers te laten meegenieten van deze uitjes. En tegelijkertijd worden sommigen zo verleid om eens te komen kennismaken met de vogelwerkgroep. Maar de ruimte in Bladgroen is niet onbeperkt. Om deze reden is besloten om, indien nodig, in Bladgroen een selectie uit de excursieverslagen op te nemen.
Zo treft u op de volgende bladzijden de huidige selectie aan.

Ganzenhoek, 28 april 2026
Nachtegalen-safari

Dinsdag 28 april gingen we met elf mensen op pad naar de duinen van Wassenaar, onder leiding van Stan. Het jaarlijkse nachtegalenuitje. Er waren dit keer in de groep ook wat nieuwe mensen, die via IVN had ingetekend. Leuke kennismaking!
We verzamelden op de parkeerplaats van hotel Duinoord. Een hotspot eigenlijk…

We waren er nog maar net: in een nog kaal boompje zaten putters te zingen en even later… Bingo, een nachtegaal! Niet alleen goed te horen. Hij bleef ook echt lekker zichtbaar zitten. Superleuk, vooral om dat best harde geluid te horen terwijl er op een meter afstand musjes in de heg zachtjes zaten te kwetteren. De vraag kwam waarom die nachtegaal zo lang achter elkaar blijft zingen. Natuurlijk, er moet nog een vrouwtje gevonden worden. Iemand in de groep suggereerde dat de nachtegaal zijn nest dan ook al klaar heeft voor het vrouwtje. Is dat zo? Wie weet het?

Het was prachtig weer en een heldere avond met een licht briesje uit het noordoosten. Dit is echt een prachtige tijd van het jaar, met al die verschillende kleuren groen en sommige bomen of struiken nog niet vol in het blad. Echt mooie plekken voor vogeltjes om op de uitkijk te gaan zitten. We liepen de duinen in in de richting van Den Haag en bij het eerste kleine plasje vonden we al een dodaars druk bezig met duiken en hinniken. In hetzelfde plasje ook twee tafeleenden, prachtig om te zien met het licht in onze rug. We liepen weer een eindje door en keken een valleitje in, van bovenaf. Daar hebben we een tijd staan kijken naar een paartje roodborsttapuiten, die zich goed lieten zien: ze gingen steeds bovenin een takje zitten, een mooie plek met de zon nog in het westen en er recht tegenover een bijna volle maan. Weer een stukje verderop hoorden we daar

Nachtegaal *(foto: Marcel Wulterkens)*

een grappig geluid van de vink. Geen zang maar een wat schrillere roep: volgens een van ons vaak het scheidsrechtersfluitje genoemd. Af en toe in de verte een nachtegaal, maar nog niet wat we hadden verwacht of gehoopt. Wel een Fitis vlakbij in een boompje, heel goed te zien, en weer drie putters die zich goed lieten bekijken.
Erg leuk waren ook de gierzwaluwen boven ons die sinds kort weer in het land zijn. Ze waren ook heel goed te horen, zo'n kenmerkend geluid, een scherp GIERend roepje. Deze vogel is

foto: Reinier de Man

maar kort in ons land: honderd dagen, werd er in de groep gezegd.

Er waren ook enkele mensen die belangstelling voor plantjes hadden en een plekje met salomonszegels ontdekten, nog erg pril in het blad, maar al wel met mooie bloemetjes. We bezochten plasjes met erg veel insecten. Genoeg te eten voor de vogels dus. Inmiddels was de zon behoorlijk gezakt, maar het licht scheen nog volop over de duinrand, prachtig! Vanaf die plek liepen we weer een valleitje in en hoorden de Grasmus op de achtergrond. Dat pad loopt daarna omhoog naar het uitkijkplateau. Het leuke van zo'n plek is dat je de vogels dan vaak van bovenaf ziet vliegen. Zo ook de Grasmus, die zich goed liet horen, en zich ineens verplaatste en op een struik ging zitten. En goed in de kijker bleef… tot Reinier eraan kwam vanaf de andere kant, ons tegemoet. Daarna zijn we rustig teruggelopen, maar nachtegalen liet zich niet goed meer zien of horen. Om tien over negen waren we weer op de parkeerplaats en was de zon inmiddels onder. De nachtegaal zat er niet meer, maar het was een prachtige wandeling zo in de avond in de duinen.
Bedankt Stan, voor deze excursie.

Andrien van Roon

Goeree-Overflakkee, 16 mei 2026

Eerste stop: Ouddorp, met zijn monniksparkieten
Samen met Anke, Henny, Eke, Marco, Gonneke, Marianne, Andrien, Josine en mijzelve (Reina) gaan we op 16 mei onder leiding van Stan van der Laan op pad naar Goeree-Overflakkee. Bij de naam van dit mooie Zuid-Hollandse eiland schiet onmiddellijk een Drs. P-vibe in mijn hoofd. Ik kan het niet laten: 'we gaan naar zee, holadijee, een boterham om half twee…' Goed goed, ik stop ermee… Vogels kijken dat is immers ons doel. Om half negen staan we al oog in oog met monniksparkieten op de hoek Dijkstelweg/Westerweg bij Ouddorp. Hun zang is minder raspend en schril dan dat van halsbandparkieten. Het lijkt wat op het geluid van grote sterns (bron: Vogelbescherming.nl). Drie enorme nesten, hoog gebouwd in drie verschillende bomen. Het lijkt of er maar één hoofdingang aan de onderkant is. Ieder nest is als het ware een sociale-woningbouwflat waarin meerdere

Monniksparkiet *(foto: Anke Burgers)*

monniksparkieten tegelijk broeden. Ooit ontsnapt uit een volière, gedijen ze hier jaarrond uitstekend. Iemand uit de groep (Marco?) vertelt dat er naast deze groep nog een kolonie in Apeldoorn is. Het zijn de enige parkieten hier die zelf hun nest bouwen. In het gebied van oorsprong – de pampa's van Zuid-Amerika – staan weinig bomen, waardoor ze wel aan zelfbouw moeten doen.

Op deze hoek staan veel verschillende bomen en struiken. Er waren dan ook behalve parkieten meteen veel vogelsoorten te onderscheiden, zoals de zwartkop, tjiftjaf, heggenmus, zanglijster en holenduif. In een boom ontdekken we ook een nest van de bonte specht. Om beurten komen de ouders voer brengen aan de zachtjes piepende jongen. Op de achtergrond horen we je fazanten. Ik noem overigens ter illustratie steeds maar een paar vogelsoorten. Marianne Stahlie heeft een volledige lijst van 87 gespotte en/of gehoorde vogels bijgehouden.

In sommige eiken hangen aan de meeldraden heel veel lichtgroene rozige druiventrossen, waarvan we vermoeden dat het gallen waren. Besgallen, zo bevestigt Koen van Zoest later.
In en rond Ouddorp zie je op de binnenduinrand zogenaamde schurvelingen. Dit zijn beplante wallen met een hoogte variërend van één tot anderhalve meter rondom een akker. De aarden, begroeide wallen bieden beschutting aan gewassen. Dit schurvelingenlandschap is uniek en vind je dus nergens anders. Helaas staat dit landschap onder druk door verkoop van boerderijen en akkers.

Tweede stop: Volgerland met veldleeuweriken
Door naar de tweede stop aan de West Nieuwlandseweg ten zuidoosten van Visschershoek.

Net onder de vuurtoren van Ouddorp ligt het natuurgebied Volgerland. Bovenaan is een uitzichtplatform met zicht over akkers en duinen met de Noordzee in de verte. Op het dijkje staan wat kleine bosschages met meidoorn, waarin we een grasmus horen, en iets verder een groepje kneutjes vliegen. Lager beheert Natuurmonumenten de ongeveer 100 ha in de binnenduinrand. Dat vormt een belangrijke natuurverbinding en is onderdeel van de ecologische hoofdstructuur. De voormalige landbouwgronden ontwikkelen zich hier tot prachtige natuur. Door regen- en kwelwater uit de duinen vast te houden, komt het grondwaterpeil in het Volgerland hoog te liggen. Op deze natte en, door begrazing van koeien tot in het najaar,schrale graslanden beginnen er weer bijzondere planten te groeien, zoals orchideeën. (bron: Natuurmonumenten).

Rietzanger
(foto: Eke van Batenburg)

Die orchideeën zien we. We spotten verder, lopend heen en terug naar het observatiepunt aande rand van de kreek, riet- en weidevogels, zoals rietzanger, tureluur, oeverloper, middelste zaagbek, sneeuwgans, graspieper en kieviten. Steeds horen we het vrolijke gezang van veldleeuweriken, en rateltjes van boeren-, huis- en oeverzwaluwen. De kleine karekiet horen we wel maar hij laat

(advertentie)

Nieuwe Rijn 62 2312 JH Leiden | 071 512 4108 | info@vanderwieloptiek.nl | www.vanderwieloptiek.nl

zich op een bruine vluchtstreep na niet echt zien. In de bermen volop stevige zoetgeurende witte schermen van pijlkruidkers. Deze plant houdt van ruderale grond. We zien ze op veel plekken op onze tocht.

Derde stop, iets voorbij De Schans: kluten
Boven op de Koedijk met uitzicht over het Grevelingenmeer (Natura 2000-gebied) is het fris en winderig. De verrekijkers kunnen bijna niet stabiel staan. Handschoenen zijn zeker geen overbodige luxe. Maar nog steeds laat de zon zich tussen de wolken zien. Mooi zicht op verschillende zandplaten die hier liggen. Daarop scharrelen vele waadvogels, zoals kluten, wulp, bontbek- en strandplevieren en oeverlopers, en scheren er zwartkopmeeuwen, dwergsterns en visdiefjes door de lucht. Beneden tegenover de dijk zien we brandganzen met jongen.

Vierde stop: Koudenhoek en Markenje, met zwartkopmeeuwen
Onze volgende stop deed de gevoelstemperatuur eer aan: Koudenhoek. Het is op 17 mei gemiddeld 13,4 graden. Vandaag: tussen de 6 en 8 graden. Koudenhoek is een van de oudste polders van Goeree. De bedijking dateert uit de dertiende eeuw. Het gebied onder beheer van Staatsbosbeheer wordt via de nabijgelegen Schans voorzien van zout water uit het Grevelingenmeer, waardoor er een bijzonder brak milieu ontstaat.
Bij het uitzichtpunt boven op de dijk stellen wij de kijkers richting Markenje. Dit is een natuureiland. Het ligt een paar honderd meter uit de kust van Ouddorp in het Grevelingenmeer. Dit kleine, beschermde natuurgebied van 25 hectare is onderdeel van een belangrijk broed-, rust- en voedselgebied voor kustbroedvogels. Hier spotten we onder andere ook weer de bontbekplevier, strandplevier, dwergstern, grote stern, zwartkopmeeuw en visdief. Het kan zijn dat de ene soort al dan niet ook bij de derde stop bivakkeerde. Dat heb ik niet precies bijgehouden…

Vijfde stop: Goedereede, met witgekraagde koffielopers
Het is ongeveer kwart voor twaalf wanneer we bij de Gouden Leeuw in het pittoreske dorpje Goedereede ons opwarmen aan de nodige cappuccino's, uiteraard begeleid met Zeeuwse bolussen en andere zoetwaren. Het is zaterdag. Toch is het er gemoedelijk en heerlijk rustig. Overal is het vandaag eigenlijk zo.

Zesde stop: Halsdijk (voor Melissant) met een paartje bruine kiekendieven
Gelouterd gaan we door naar de Slikken van Flakkee en houden halt aan de Halsdijk om te kijken of er weer zeearenden broeden op het nest dat ze vorig jaar of de jaren ervoor hebben gebouwd. Doordat er wat takken voor het nest zitten, kunnen we niet zien of er jongen in zitten. Helaas laten er zich geen zeearenden zien. Wel een paartje bruine kiekendieven dat druk over de toppen van de struiken scheert. Onder Henny's motto: 'Een goede afloop is een kwestie van op tijd weg zijn!', rijden we een klein stukje door naar de uitkijkplaats.

Zevende stop: Slikken van Flakkee, met groenpootruiter
Inmiddels is de lucht flink dichtgetrokken en komt vanuit het zuidwesten een regenbui op ons af. Gewapend in regenkleding staan we op het uitzichtpunt Noordelijke Slikken van Flakkee, bij parkeerplaats Bieningenweg. Tot 1971 was dit een groot slikken- en schorrengebied dat onder invloed stond van eb en vloed. Na afsluiting van de Grevelingen viel het droog. Staatsbosbeheer heeft ervoor gekozen de natuur zijn gang te laten gaan. Inmiddels is het gebied uitgegroeid tot een natuurlijk oerbos met veel bomen en struiken. Hierdoor is het rijk aan zangvogels, en dat horen we: nachtgalen, tjiftjaffen, fitis, tuinfluiter en een enkele spotvogel.

Scholekster *(foto: Eke van Batenburg)*

We lopen de blauwe route, korten deze met de gele in. Een rondje van drie kilometer, dat ons door dicht struweel voert naar het vogelkijkpunt Bergeend, en verderop de vogelkijkhut Dodaars (Slikken van Flakkee-midden). Deze kijken uit over een aangelegd strandmeer dat in verbinding staat met het Grevelingenmeer. Het water is brak, door zoute invloed van het meer en regenwater. Marco ontwaart een groenpootruiter te midden van vele waadvogels, waaronder weer bontbekplevieren. Het weer klaart op en verwarmd lopen we verder door dit mooie gevarieerde gebied, met prachtige uitzichten over slikken waarop witrikken (dank Andrien!) grazen, koeien met witte nek- en rugstreep, witte buik en gespikkelde kop en poten. Ze kijken ons vriendelijk uit de verte aan. Gelukkig ook hier de roodborsttapuit, want geen excursie zonder, heb ik inmiddels begrepen. Onderweg passeren we verschillende poeltjes met bloeiende witte waterranonkel en blaartrekkende boterbloemen. Door het zonnetje komen er meteen allerlei vlinders tevoorschijn, zoals de Jacobsvlinder. In deze slikken komt ook de wielewaal voor, maar helaas horen of zien we die vandaag niet. De koekoek daarentegen wel gehoord, maar niet gezien.

Achtste stop: dubbelcheck zeearendnest & kwartels
Op de terugweg nog even een check of er misschien toch nog zeearenden op of rond het nest te zien zijn. Maar we hebben geen geluk. We toeren een stukje door en stoppen we bij een akkerland. Hier had Marco kortgeleden kwartels gehoord. Maar behalve de intense rozerood bloeiende inkarnaatklaver tussen het jonge gewas, treffen we geen kwartels.

Negende stop: havens van Stellendam, met een vlucht zilverplevieren
Nog een allerlaatste stop bij de buitenhaven van Stellendam. We kijken boven op de basaltdam links van de Haringvlietbrug wat er hier nog voor vogels zijn. In ieder geval is het behoorlijk vloed en moeten de vogels dichtbij rond havenhoofd kunnen zwemmen. Vooral zwermen visdiefjes, enkele witte kwikstaarten, drieteenstrandlopers, bonte strandloper en baltsende futen. We denken dat dit het wel zo een beetje is, maar op het moment van het openen van onze portieren vliegt vlakbij een vlucht zilverplevieren. Het licht valt fantastisch op hun lichte onderkant als ze voorbij scheren. Mooi, wat een mooie dag met fijne vogels én mensen.
Vijf uur, zijn weer thuis, heel tevree.

Reina de Smeth

Schouwen Duiveland, 23 juli 2026
van Plompe Toren tot Zierikzee

De dagen voorafgaand aan de excursie op 23 juli kenmerkten zich door een bijna uurlijks wisselende weersverwachting. Deze onzekerheid betreffende het weer maakte dat besloten werd pas zaterdagavond acht uur het "go/no go" besluit te nemen.
Die zaterdagavond zag de voorspelling er weer redelijk uit. Het werd dus een "go".
Voor de excursie hadden zich acht mensen uit Leiden en twee uit Den Haag aangemeld. Er werd dus met drie auto's gereden. Besloten werd dat de Hagenezen en Leienaars, onafhankelijk van elkaar, naar het vertrekpunt van de excursie zouden rijden: de Plompe Toren in Burgh-Haamstede op Schouwen-Duiveland.

https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/zuidkust-van-schouwen/monument/plompetoren
of https://nl.wikipedia.org/wiki/Plompe_Toren_(Koudekerke)

Tureluur *(foto: Marcel Wulterkens)*

Kneutjes *(foto: Marcel Wulterkens)*

Daar aangekomen werden we verwelkomd door vrijwilligers van Natuurmonumenten. Ze hadden een informatiepunt, min of meer, aan de voet van de toren ingericht. Op dat moment was het droog, af en toe zon, maar bij heel veel wind. Desondanks was er genoeg waar te nemen. Veel groenpootruiters, een foeragerend vrouwtje bruine kiekendief, een aantal holenduiven om maar een paar te noemen. Helaas, en dit zal een terugkerend thema zijn van deze excursie, de meeste op grote afstand.
Nadat we daar van het goede genoten hadden, werd het tijd om naar het volgende gebied te gaan. Helaas ontwikkelde het weer zich ongunstig voor een excursie. De wind bleef fel. Maar "bewolkt met af en toe zon" maakte plaats voor "zwaar bewolkt met af en toe regen".
Toch bleef de groep goed gemutst.

Een kleine toelichting op het doel van deze excursie. Schouwen-Duiveland heeft rondom een groot aantal "vogelgebieden" die eigenlijk in alle seizoenen interessant zijn. Het doel van deze excursie was om kennis te maken met een aantal van deze gebieden.

Het volgende gebied leverde een echte KNNV-discussie op. In de trillende grauwheid, op grote afstand, werden plevieren waargenomen. De verdeeldheid onder de deelnemers ontstond over de vraag of het hier goud- of zilverplevieren betrof. Marcel, de groepsfotograaf, heeft nog een dappere poging gedaan om dichterbij te komen zodat hij mogelijk de beslissende foto kon nemen, maar helaas, onze plevieren hadden daar geen boodschap aan en waren ze alweer vertrokken. de discussie zal dus onbeslist blijven. Toch bleef er nog genoeg leuks waar te nemen waarover men het eens was.
Opmerkelijk was wel dat een groot deel van de "standaardvogels" die dag verstek lieten gaan. Merel, roodborst, mezen, ik weet niet eens of ze de lijst gehaald hebben…
We bezochten nog een paar gebieden. Het weer werd steeds slechter, tijd om even bij te komen onder het genot van een warme drank, al dan niet vergezeld van een zoete versnapering. Daarna gingen we verder.

Oeverloper *(foto: Erik Fleur)*

Helaas veranderde "zwaar bewolkt met af en toe regen" in "zwaar bewolkt met bakken regen".
Op enig moment moet dan zelfs de meest fanatieke vogelaar de handdoek in de ring werpen. Rond half twee werd daarom unaniem besloten de excursie af te sluiten. Enigszins teleurstellend misschien. Maar ook positief. Als verkenning, ook al hebben we uiteindelijk niet alle gebieden bezocht, was de mening dat dit Zeeuwse eiland meer dan de moeite waard is om te bezoeken. En met het trekseizoen voor de deur misschien wel een herkansing waard is in het najaar.
Daarnaast toonde de slechte weersomstandigheden ook, pijnlijk, de limieten aan van wat mogelijk is met een scope-statiefcombinatie. Het maakt niet uit hoe goed die combinatie is. Ze zijn nog steeds gebonden aan de natuurkundige wetten van de optiek. En zelfs met de beste, lichtsterke scope, gecombineerd met een solide statief, blijft een plevier op grote afstand met zware bewolking en veel wind een vraagteken.

Ron Ousen

Westhoek en omstreken, 15 augustus 2026
kwantiteit en kwaliteit

Bergeenden *(foto: Marcel Wulterkens)*

Op zaterdag 15 augustus, met Marcel, Niels, Hans en Erik

Zelden zal een excursie zo'n roerige voorgeschiedenis hebben gekend. Reeds eind 2024 had Andrien het plan opgevat om een keer met de Vogelwerkgroep (VWG) een dagje naar het steltlopersspektakel bij de Friese waddenkust te gaan. Ze had hier erg goede ervaringen mee opgedaan tijdens een excursie van Birding Holland. Omdat ik (Erik) zelf ook een paar keer met deze excursie mee was geweest, stelde ik voor haar hierbij te assisteren.

Nadat de excursie van 2025 door de harde wind op het laatste moment moest worden afgeblazen, was de hoop gevestigd op 2026. De weersverwachtingen leken prima. Niet te warm, niet te koud, droog, weinig wind. Maar nu trokken om uiteenlopende redenen steeds meer deelnemers zich terug. Zelfs Andrien moest uiteindelijk besluiten om niet mee te gaan. En toen waren er nog vier…

Om half acht kwamen Hans, Marcel, Niels en ik bij elkaar bij het zwembad/de ijsbaan om de lange tocht naar het hoge noorden aan te vangen. De afspraak was om naar Westhoek te rijden en daarna te zien wat er verder nog interessant zou kunnen zijn. We konden op dat moment nog niet weten wat ons te wachten stond… De sfeer in de auto was uitstekend. Iedereen had er zin in en er werd honderduit gepraat over van alles en nog wat. Zelfs toen in de buurt van Alkmaar de eerste druppels op de auto vielen, bleef iedereen vol goede moed. In de kop van Noord-Holland kwam de regen met bakken uit de hemel en ook op de Afsluitdijk draaiden de ruitenwissers overuren. Verbeeldde ik het me of begon de stemming langzaam om te slaan? Terwijl we onder een vrolijk gedruppel door het vlakke Friese land reden, vertelde ik dat het volgens de weersverwachting in Westhoek de hele ochtend droog zou blijven. De sceptische blikken die mijn medereizigers uitwisselden, maakten duidelijk dat de eerste barstjes in het vertrouwen begonnen te ontstaan.

Bij de zeedijk bij Westhoek werd het droog en toen we de auto op het (kleine) parkeerterreintje neerzetten, begon er zelfs voorzichtig een zonnetje door te komen. Ik kon nog net een veel te triomfantelijk 'zie je wel!' onderdrukken. We pakten onze spullen en installeerden ons in het kweldergebied net over de dijk. Het was nog rustig. Er stond één andere vogelaar met zijn telescoop op de kwelder en op de dijk hadden twee vogelaars zich in luie strandstoelen geïnstalleerd om vanaf die positie de gebeurtenissen te volgen; easy birding. Het landschap was ronduit adembenemend. Achter ons was wat vegetatie waar wat boerenzwaluwen, bruine kiekendieven en zelfs heel kort een velduil jaagden en voor ons waren de slikken van de waddenkust waar een slechtvalk langs schoot. Met het blote oog waren nog weinig steltlopers zichtbaar, maar door de telescoop was duidelijk dat op enkele honderden meters, aan de rand van het water, een grote hoeveelheid vogels zich begon te verzamelen. Met name de wat grotere soorten waren ook al herkenbaar: veel wulpen, veel bergeenden en de wat slankere zwart-witte vogels moesten kluten zijn. En dat terwijl het nog drie uur zou duren voordat het hoog water was. Dit is precies de reden dat Westhoek zo'n reputatie onder vogelaars heeft gekregen; langzaam kwam het water op en zorgde ervoor dat de vogels steeds dichterbij kwamen. Dat klinkt niet heel spannend, maar de realiteit is anders. Het was fascinerend om te volgen hoe steeds (grote) groepen vogels opvlogen en dichter bij de kust gaan foerageren. Langzamerhand kwamen er steeds meer vogels binnen het bereik van onze scoops. Hans vertelde dat hij hoopte vandaag een krombekstrandloper te zien. Daarmee legde hij de lat gelukkig niet al te hoog.

Ook wat andere soorten betreft, werd het steeds drukker. Meer en meer vogelaars installeerden zich naast ons met hun apparatuur. Martijn Bot – de man die in zijn eentje verantwoordelijk is voor de Westhoekhype - was inmiddels ook met zijn groep van Birding Holland aangeschoven. Hij tipte ons dat er – terwijl we alleen oog hadden voor de steltlopers - achter ons een paapje op het hek zat; toch ook altijd een leuke soort. Enorme wolken steltlopers schoten inmiddels langs: tienduizenden (honderdduizenden?) bonte strandlopers met daartussenin bontbekplevieren, tureluurs, kanoeten, wulpen en honderden zo niet duizenden krombekstrandlopers. Het tafereel is niet goed te omschrijven en ook de foto's doen het magische schouwspel geen recht. Dit is nu echt iets dat je moet ervaren!

De vogels kwamen tot op een meter of tien van de vogelaars zodat iedereen de verschillende soorten goed kon bekijken. Stiekem hoopte iedereen natuurlijk toch op de ene superzeldzame soort (Bairds strandloper?, Alaskastrandloper? Taigastrandloper?); maar het bleef toch bij de usual suspects. En toen was het ineens voorbij. Een deel van de vogels vloog over de dijk en een deel waaierde uit naar links of rechts, maar de zee voor ons was ineens vrijwel leeg. Incidenteel kwam er nog een groepje kleinere steltlopers langs vliegen en we zagen op plekken iets verder weg nog grote groepen rosse grutto's, tureluurs en kluten foerageren. Was het toch te druk geworden met vogelaars? Vroeger stonden we hier met een man of tien/vijftien, nu stonden we met zeker vijftig man bij het wad. Hoewel iedereen zich netjes aan de regels hield en rustig op de plek bleef, leek het toch alsof de vogels niet van zo veel mensen waren gediend.
Na een kort krijgsberaad besloten we naar de *Zwarte Haan* te gaan. Daar was ook nog een aardig gebiedje en – niet onbelangrijk – daar was een leuk tentje waar we koffie konden drinken en een sanitaire stop konden inlassen (ach ja, je gaat op stap met wat oudere mannen…). De koffie met typisch Friese oranjekoek dan wel appelgebak met slagroom gingen er goed in. Hoewel zo'n koffiestop soms kan voelen als zonde van de 'vogeltijd', was wel duidelijk dat iedereen het overweldigende schouwspel van Westhoek even moest verwerken. Op zich zou je zeggen dat waarnemingen van wulpen, bontbekken, enzovoort, geen trip naar Friesland zouden rechtvaardigen, maar de enorme massaliteit en de aanblik van zo verschrikkelijk veel vogels en de manier waarop alles door elkaar schoot, neerstreek, wat eten zocht en weer op de wieken ging, is van een geheel andere orde. Toen we het natuurgebiedje bij *Zwarte Haan* in gingen kwamen we nog een groepje Belgische vogelaars tegen. De begeleider (was het nu Begijn le Bleu, hoofdredacteur van 'Fwiet' of was het hem niet?) vertelde dat we eigenlijk net te laat waren. Het was nu hoogwater en de meeste vogels waren inmiddels alweer weg. Vanaf de dijk konden we zien dat dat maar gedeeltelijk waar was. Op het eerste gezicht waren er inderdaad weinig steltlopers, maar de zee zag werkelijk wit van de bergeenden. Zo ver we konden kijken dreven ze; duizenden, tienduizenden bergeenden. Over massaliteit gesproken. Via een olifantspaadje liepen we nog wat verder het gebied in, maar veel spectaculairs voegde het niet toe.

Grauwe kiekendief *(foto: Marcel Wulterkens)*

De kleine strandloper bleek uiteindelijk toch een slanke bonte strandloper. Leuk waren de badderende bontbekplevieren, de foeragerende witte kwikken en de jagende bruine kieken.
Op Waarneming.nl had ik gezien dat er twee morinelplevieren waren gezien bij Hoarnestreek. Dat zorgde niet gelijk voor veel enthousiasme, totdat ik vertelde dat het in de buurt van Sexbierum was. Bovendien was dat min of meer op de weg terug. Boven de eindeloze Friese weilanden zweefden talloze Bruine Kiekendieven. Echt opvallend hoeveel er hier zitten. We draaiden het weggetje in waar Waarneming ons naar toe had geleid en zagen gelijk dat we goed zaten. Iets verderop stond een groep vogelaars met telescopen over een uienveldje te turen. Maar voordat we dat punt hadden bereikt, kwam er nogmaals een kiek langs vliegen. Marcel had weinig tijd nodig om te reageren: 'dat is geen bruine!'. Na goed in de spiegels te hebben gekeken, stond Niels gelijk op de rem. We sprongen uit de auto en kregen prachtige beelden te zien van de overvliegende kiek die werd lastig gevallen door een paar torenvalken. Marcel dacht dat het een Grauwe Kiek moest zijn, maar ik twijfelde. Een Grauwe verwacht je in Oost-Groningen, dit leek meer op een vrouwtje Blauwe. Toen de vogel in de verte verdween, parkeerden we op een veilige plek en liepen naar de plek van de plevieren. Ik had er eerlijk gezegd een hard hoofd in. Mijn ervaring met Morinellen in Nederland is dat ze behoorlijk lastig zijn. Ze zitten vrij ver weg en kruipen weg in de greppels. Dit zou vast geen wereldwaarneming worden.
Een deel van de vogelaars die er al stonden, maakte zich los van de rest en liep onze kant op waar ook hun auto was geparkeerd. Het bleek Martijn Bot met zijn groepje te zijn. Het eerste wat hij aan ons vroeg was: 'hebben jullie die Grauwe kiek gezien?'. (Sorry, Marcel…).
De Morinellen waren volgens hem gelukkig nog wel te zien. Ze hadden een tijdje redelijk vooraan gezeten, maar waren net voordat we kwamen, opgevlogen naar de achterkant van het veld. Ik wist het! Aangekomen bij de andere vogelaars mochten we van een vriendelijke Franse dame door haar telescoop kijken. We konden inderdaad de schitterende vogels zien op een heuveltje achteraan het gebied. Prachtig! Jammer dat ze zo ver weg zaten, maar dit was toch wel erg mooi. We gingen een beetje aan de zijkant staan en volgden de vogels. Het zat ons niet tegen. Beide vogels vlogen eerst een stukje dichterbij en liepen vervolgens steeds dichter bij ons. Uiteindelijk stonden ze rustig te poseren op een meter of tien van ons vandaan. Wat een fenomenaal mooie vogels en wat een geweldige waarneming! Dit was goed voor honderden foto's. De weilanden waren verder goed voor goudplevieren en een gele kwikstaart.
Nadat we onderweg nog een stop hadden gemaakt bij een heerlijk terras bij Harlingen (prima borrelplank!) reden we terug naar Leiden. Het was duidelijk dat we alle vier een geweldige excursie hadden meegemaakt. Wat een topdag! Andrien, jammer dat je niet meekon, maar bedankt voor het geweldige initiatief.

Morinelplevier *(foto: Erik Fleur)*

Erik Fleur

Mutaties ledenadministratie KNNV

Nieuwe leden:
mevr. L. Hansen
mevr. S.L.C. Marbus
dhr. C.C. Meurs
dhr. R. Moonen

Overleden:
mevr. J. Gorter
dhr. M.J. Mes

De KNNV-afdeling Leiden e.o. is opgericht op 27 december 1901 en heeft tot doel om natuurbeleving, -onderzoek en -bescherming in verenigingsverband te bevorderen.
Dit gebeurt in hoofdzaak door middel van excursies, lezingen en werkgroepen.
Het lidmaatschap van de afdeling houdt automatisch in dat men ook lid is van de landelijke KNNV, wat de mogelijkheid biedt deel te nemen aan kampen en reizen.
De contributie voor gewone leden van onze KNNV-afdeling bedraagt momenteel: € 42,- per jaar, voor huisgenootleden: € 12,- en voor jongeren tot 31 jaar: € 23,-.
Donateurs wordt minimaal € 17,- per jaar gevraagd.
Ledenen en donateurs die aangeven dat zij de periodieken uitsluitend digitaal willen ontvangen, krijgen € 7,- korting op hun jaarlijkse contributie. (Dit geldt uiteraard niet voor huisgenootleden omdat zij geen aparte periodieken ontvangen.)

Contributies kunnen worden overgemaakt op bankrekeningnummer NL90 TRIO 0254 6191 50 t.n.v. Penningmeester KNNV-afd. Leiden.
Opzeggingen dienen vóór 1 november van het jaar dat voorafgaat aan het jaar waarin het lidmaatschap niet meer gewenst is, te worden gemeld aan Marco Witte: ledenadministratie@leiden.knnv.nl (postadres zie hieronder).

KNNV-bestuur

Voorzitter:	Leo Jalink, Jan Vermeerlaan 33, 2343 CT Oegstgeest, T 071-51.56.768, voorzitter@leiden.knnv.nl
Secretaris:	Frank Kooper, Annelien Kappeynestraat 15, 2331 RZ Leiden, T 071-57.68.199, secretaris@leiden.knnv.nl
Penningmeester:	Eke van Batenburg, Zocherstraat 5, 2321 EE Leiden, T 071-57.67.174, penningmeester@leiden.knnv.nl
Ledenadministratie:	Marco Witte, Lebeauhof 38, 2316 LB Leiden, T 071-73.70.369, ledenadministratie@leiden.knnv.nl of mcwitte@xs4all.nl
Algemeen bestuurslid:	Stan van der Laan, Leidseweg 394, 2253 JP Voorschoten, T 071-53.22.130, stanvanderlaan@casema.nl
Vertrouwenspersoon:	Jeannette Teunissen, Betje Wolffstraat 9, 2331 DR Leiden, T 071-88.86.585, knnvleiden5@gmail.com

KNNV-werkgroepen

Plantenwerkgroep:	Koen van Zoest, Onafhankelijkheidsweg 84, 2332 ZT Leiden, T 071-57.68.943, vanzoest@planet.nl
Vogelwerkgroep:	Anke Burgers, Ravelstraat 3, 2324 XX Leiden, burgersaa23@gmail.com
Paddenstoelenwerkgroep:	Leo Jalink, leo.jalink@naturalis.nl
Werkgroep mossen en lichenen *Hollands Duin*:	Jeannette Teunissen (adres: zie hierboven)
Werkgroep Natuurbescherming: met subwerkgroepen:	Martine van Schaik, martinegerritsen@hotmail.com
- *Onder water in Leiden*	Aaf Verkade, info@onderwaterinleiden.nl
- *Paddenpatrouille*	Sander Pronk, apjpronk@gmail.com

Bladgroen Verschijnt drie maal per jaar (eind januari, eind mei en eind oktober,
Redactie vanuit KNNV: Jan Westgeest, Burg. de Kempenaerstraat 33,
2252 VK Voorschoten, T 071-56.12.894, knnvleidenwebmaster@gmail.com
(en vanuit IVN: Peter van den Berg en Hans ter Mors)

Website: **https://leiden.knnv.nl**
Hebt u een mooie foto, een verhaaltje of waarneming voor de website van de KNNV-afdeling Leiden en omgeving, stuur het naar de webmaster: knnvleidenwebmaster@gmail.com
Kopij voor Bladgroen via e-mail: knnvleidenwebmaster@gmail.com

Sluitingsdatum Bladgroen 27'1: 24 december 2026
Sluitingsdatum Bladgroen 27'2: 1 mei 2027
Sluitingsdatum Bladgroen 27'3: 1 oktober 2027

Kijk ook uit naar de volgende Bladgroen

DRUKKERIJ:
Editoo B.V. te Veenendaal